

Usputni portret Martina Sagnera

O simpatičnom Podravcu iz Novigrada, Martinu Sagneru, popularnom junaku televizijskih serija »Mejaši« i »Gruntovčani«, već je podosta zapisano. Ljudi, mahom, sve znaju o njemu, prvenstveno zahvaljujući liku Dudeka koji još uvijek živi, premda je Sagner tu ulogu poodavno odigrao. No, još i danas mnogi ga često izjednačuju s ovim blagim i naivnim likom, koji u svim zgodama izvlači kraći kraj, što ovom darovitom i, dakako, provjerenom glumcu zna i goditi. Čak je više i onih koji znaju za Dudeka iz Gruntovca, a ne znaju da ga igra Martin Sagner, da je taj lik on stvorio. Može se reći da ga je Dudek nadvisio, da je postao popularniji. O njemu se, uostalom, i vicevi pričaju.

Kad smo Sagnera upitali kojem se takvom vicu posebice nasmijao, ispričao nam je više njih, od kojih smo jedan i zabilježili: »Dudek ide po cesti. Kraj njega prođe djevojka na biciklu, natovarena košarama. Malo dalje, Dudek opet naiđe na nju, pala je s bicikla, »opale« su joj košare i sve što je bilo u njima. Dudek joj pomogne da sve to pokupi. Djevojka je sva sretna i kaže Dudeku neka sad zatraži od nje ono što najviše želi. Dudek se srami. »Je, kaj bi, ti se samo šališ«. »Ma ne, Dudek, slobodno, slobodno zaišči kaj ti je najrajše«. Dudek se dugo cifra i srami, ali na kraju se ipak odvaži: »Onda znaš, ja bi najviše volil imati tvojega bicikla!«.

Razgovor smo nastavili o njegovom glumačkom putu, o svladavanju otpora, prepreka, odnosno upitom kako je zapravo došlo do onoga što danas ima: karijeru, ime?

— Dopustite da počnem s protupitanjem — rekao je Sagner — Što je to, u stvari, »otpor«, »prepreka«, »karijera«, »ime«? Svatko misli da zna što je to, a kada biste zahtijevali da vam objasni-isti trenutak nevolja. To je stoga, što svatko ima svoje objašnjenje, svoj odgovor. Onaj, međutim, koji bi zadovoljio svakoga i sve, nije moguć u ovakvom razgovoru.

Prepreka je i kad ti kažu da ne znaš dobro govoriti književni jezik naroda kojem pripadaš, da tvoj materinji jezik koji je dio toga naroda, koji si naučio u obitelji, u svom selu, nije dobar. Istovremeno, ne nauče te dobro pisati, jer i toj znanosti o jeziku manjka mnogo toga. Evo, probajte izgovoriti riječ »prepreka«, pa je zatim napišite. Prvi i drugi »e« nisu jednaki, a jednako se pišu. A imamo pravilo: »Piši kao što govoriš«. I bez obzira onda kakve si rezultate postigao, crv sumnje te nagrizat cijeloga života. Prepreka je i

kad nemaš novaca, a ne možeš zarađivati — jer moraš učiti. Pomogli su roditelji i ondašnji Narodni odbor kotara Koprivnica.

Otpor je kad ljudi, od kojih očekuješ potvrdu svojih razmišljanja i želja, to ne učine, niti ti nečinjeno obrazlože. Šute i čekaju. Onaj otpor koji ti se suprotstavlja i nije otpor. To pomaže. Ona prva vrsta otpora najčešće dolazi od ljudi, grupe ljudi koji tvoja stajališta i traženja smatraju opasnošću, a svjesni su da su tvoji prijedlozi bolji, pravedniji.

Karijera? Prihvaćam to jedino u slučaju, ako to znači dobro obaviti posao. Od »karijera« potječe i karijerizam i »karijerist«.

Ime? Dobro je u mojem poslu kada ime označuje i način i vrstu posla kojim se čovjek bavi. U svakom bi to poslu moralo biti. I bit će. U mojem je od posebne važnosti.

— Mladost ste proveli u Podravini. Čega se najviše sjećate iz tog vremena?

— Sjećam se mirisa, topline i zime Kobilja, Bereka, Prkosa, Pogorelača, Trejo Kraljev..., sjećam se šuma, vjetra u goricama, glasova međaša, sjećam se toploga mlijeka, mošta, kosta-nja.

— Jedno vrijeme, ako se ne varam, kad ste bili u angažmanu u varaždinskom Kazalištu, često ste dolazili u Koprivnicu, kao redatelj. Tu ste s dosta uspjeha postavili nekoliko kazališnih djela. Kako je ondašnja publika, odnosno, kako su Koprivničani u to doba prihvaćali vas i vaš rad? Je li bilo otpora?

— Vas, izgleda, stalno zanima otpor. To je zanimljivo. A, vidite, otpor je samo dotle dok ga ne svladate, ili je toliko besmislen da mu se »vugnete«.

Ja sam se želio nekako odužiti ljudima moga kraja, koji su mi pomagali dok sam se školovao. Kad su mi pomagali onda su i vjerovali »da će nešto od toga i biti«. Ne samo da sam režirao u Koprivnici, nego sam i glumio s gimnazijalcima, radnicima i naučnicima iz »Podravke«, trgovačkim pomoćnicima. A onda kad smo bili blizu ostvarenja dobrih rezultata, sređenja unutrašnjih trzavica (uzrok im je bio baš u različitosti poslova kojima se tko bavio), »drugi me je život odnesel i vzel«.

A s grupom ljudi, sklonih da se bave umjetnošću, može se mnogo napraviti. Može se postići on što se bavljenjem materijalnim poslovima ne može, ono što materijalni poslovi upropašćuju kod ljudi, a bavljenje umjetnošću ispravlja i u materijalnim poslovima unapređuje.

A ima u našem kraju možda i preobilno, onoga za što jedan književnik kaže da u desetak jezika koje govori i poznaje nije našao odgovarajuću riječ, koja bi označavala točno ono što kod nas znači riječ *ja l*. U nas Hrvata. E, to je često prepreka i otpor kojeg se ili ignorira, ili mu se »vugne«. Svladati se ne može.

— Da li postoji nešto čega se iz tog vremena ne želite sjećati?

— Ništa ne zaboravljam. Pa, ni ondašnje organizatore svečanosti dočeka Djeda Mrza. Bio sam Djed Mraz. Prvi i zadnji put do sada.

Iz ondašnje zgrade redakcije »Glasa Podravine«, u susjedstvu stare, nekadašnje gimnazije Djed Mraz je pješice trebao doći na trg. Padala je kiša, ulice blatnjave, snijeg pomiješan s blatom. Djed Mraz je gacao u ulaštenim čizmama s bijelom bundom, a iza košare s darovima okupljalo se sve više i više djece. Bilo je i sve više i više pokušaja zalijetavanja do košare. Djed Mraz se branio vrteći košaru lijevo-desno sve dok se najhrabriji nisu odlučili i skočili na košaru, srušili Djeda Mrza, »opljačkali« košaru i razbježali se. Kad su ostala djeca vidjela da u košari više nema darova — razišla su se. Djed Mraz je ustao blatan, poderan, očerupan kao stari gusak i nastavio put do trga. Tamo je s balkona održao govor o dobroj djeci, a ja više nikada nisam htio biti — Djed Mraz.

— Da li vam je bilo žao kad ste odlazili iz ovoga kraja? Niste li, ipak, nešto »zaboravili«, ostavili?

— Uvijek sam nastojao ponijeti sa sobom sve što mi je potrebno, drago. Ipak, ostavio sam u Podravini želju da budem seljak. Uvijek su me »zaguljivali« da to nije za mene, da se meni baš ne radi. Svima bih mogao dokazati (još i sada) da bih bio bolji od njih.

— Nego, vratimo se malo ulozi Dudeka. Ona vam je, vjerujem, donijela prilično slave, a i dosta neugodnih situacija?

— Tu riječ **slava** valja ispitati, prekontrolirati njeno značenje. Sve smo izmiješali. Dobro i zlo se u našem vremenu tako ispreplele, da se više ništa ne zna. Da li je to dobro ili zlo, ne znam. Da li je to dobro znati ili nije, htio sam reći.

I ta slava. Ne uključuje više moralne i humanističke vrijednosti. Na redu su neke druge. Komercijalne... i neke druge. Zato ja slavu malo sumnjičavo gledam, a sumnjičavo je gledati i biti »slavan« nije ugodna situacija. Jedina je u goda i korist da se možeš pokusno ispitivati.

— Kako je zapravo uopće došlo da baš vi igrate ovu tešku, ni malo zahvalnu ulogu?

— Upozorio sam urednika televizije Paju Kanižaja na tekst Mladena Kerstnera, koji mi je zbog mog interesa i pripadnosti kajkavskom govoru dospio u ruke. I kad je na televiziji odlučeno da počne snimanje »Mejaša« i, opet, zbog mog materinjeg kajkavskog, angažiran sam u ekipu.

— Koliko je Dudek prisutan u vašim današnjim ulogama? Ne čini li vam se da gotovo u svakoj roli ljudi u vama prvenstveno vide — Dudeka?

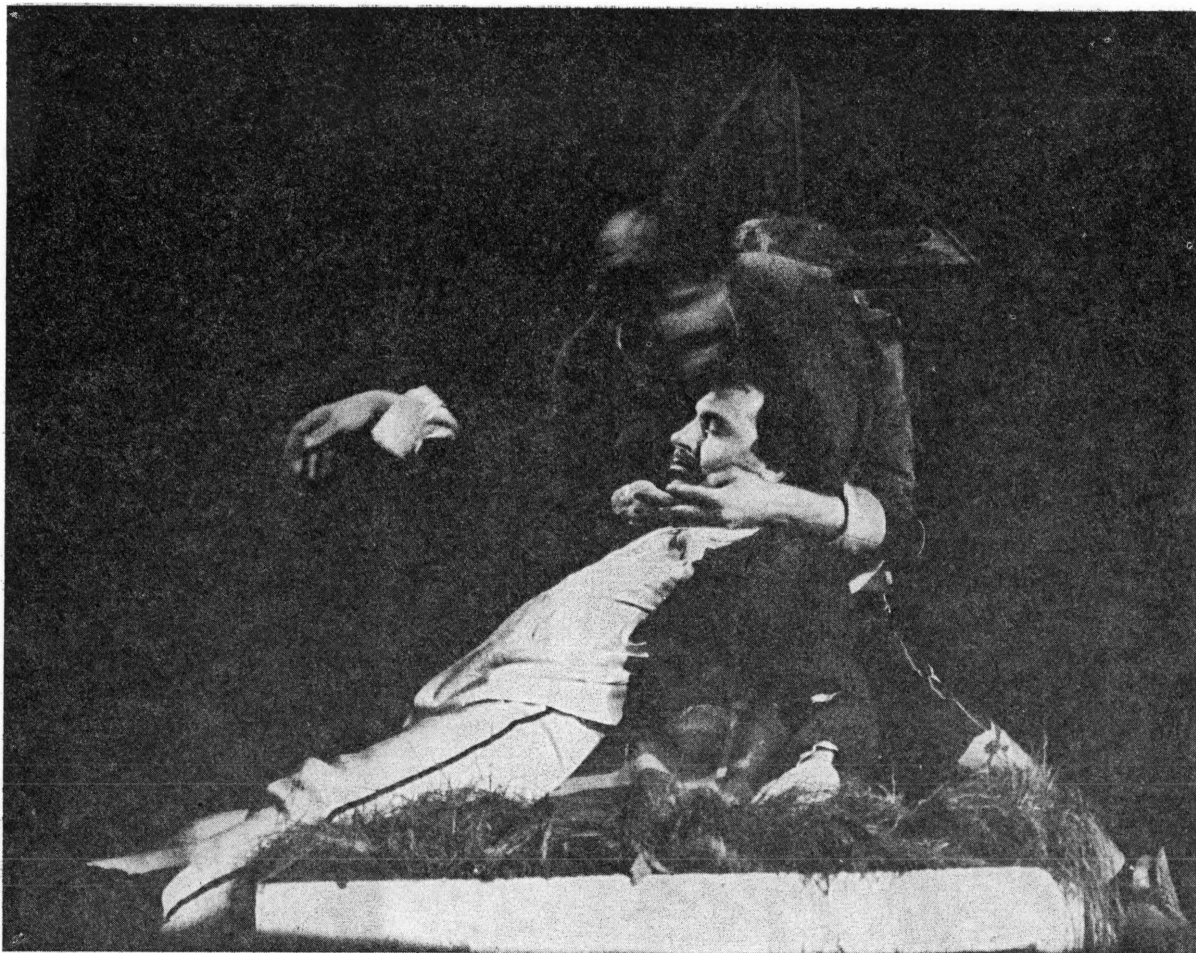

T. Brezovački: »Sveti Aleksi«, uloga Favorin

— Možda je u početku i bio prisutan. Ali, valja iskoristiti poznanstvo da bi se lakše sporazumjeli o željama i zadacima nove uloge. Ne smije se ni omalovažiti, ni dozvoliti da prepoznavanje dovede do toga da se »iskoči iz tračnica«. Do sada nisam imao nesporazuma s publikom. Češći su nesporazumi s kritičarima, a meni se činilo da će mi biti teže s publikom. Mislim da bi to bilo i normalnije.

— Pa, imamo li mi dobrih kazališnih kritičara?

— Nemamo. Od ovih koje sada imamo, mogla bi se napraviti dobra škola u kojoj bi jedni bili učenici, a drugi nastavnici. Učilo bi se »Kako se prikriva neznanje«. Ipak, osnovna im je pogreška — ne znaju biti publika, a osobe su bez osobitosti.

J. Freudenreich: »Graničari«, uloga Andrija

— Glumački poziv, kao i mnogi drugi, nagoni stvaratelja da neprestano sebe dokazuje. Kakav je to osjećaj kad od sebe očekujete, tražite, zahtijevate da, recimo, posljednja uloga bude bolja od prethodne?

— Tako je! Umjetnost glumca kao, uostalom, svaka umjetnost, ne poznaje lančani sustav rada. Svako je umjetničko djelo prvi proizvod. Čak i jedna uloga iste predstave razlikuje se od predstave do predstave. Uzrok tome je publika, hrabrost, traženje, razigranost i raspoloženje glumca. Vi ste to nazvali »dokazivanjem«. I glumci to tako nazivaju. Vrijedilo bi se upustiti u razjašnjavanje toga. Sada to ne možemo. Vrlo je riskantno od sebe »zahtijevati, tražiti, očekiva-

ti«. To je batina s dva kraja. U mojem poslu može biti samo dobro ili loše. Sredine nema. Ako je ima, onda je to gore od lošeg. Nema pogađanja s publikom. Ne možete joj podvaliti rog za svijeću. U najgorem slučaju prihvatit će »rog«, ali samo stoga da vam se podsmjehne i da vas prevvari. Istina, teže je glumcu kojeg je publika odredila kao dobrog... Taj ne smije više pogriješiti i tražiti milost publike. S druge strane, tako obilježeni glumac ne smije dozvoliti da ga publika odvede na stranputicu, u kojoj publika preuzima igru i gospodari sadržajem glumčeva zadatka. To je škripac koji vrlo lako može smrvti glumčevu umjetnost. Dakle, ne glumac, nego sadržaj njegove glume mora uvijek biti bolji od prethodnog.

A.T. Linhart: »Matiček se ženi«, uloga Matiček

— Što mislite o današnjem položaju glumca; da li imamo »previše« glumaca, da li je nakon završene Akademije netko i stvarno glumac?

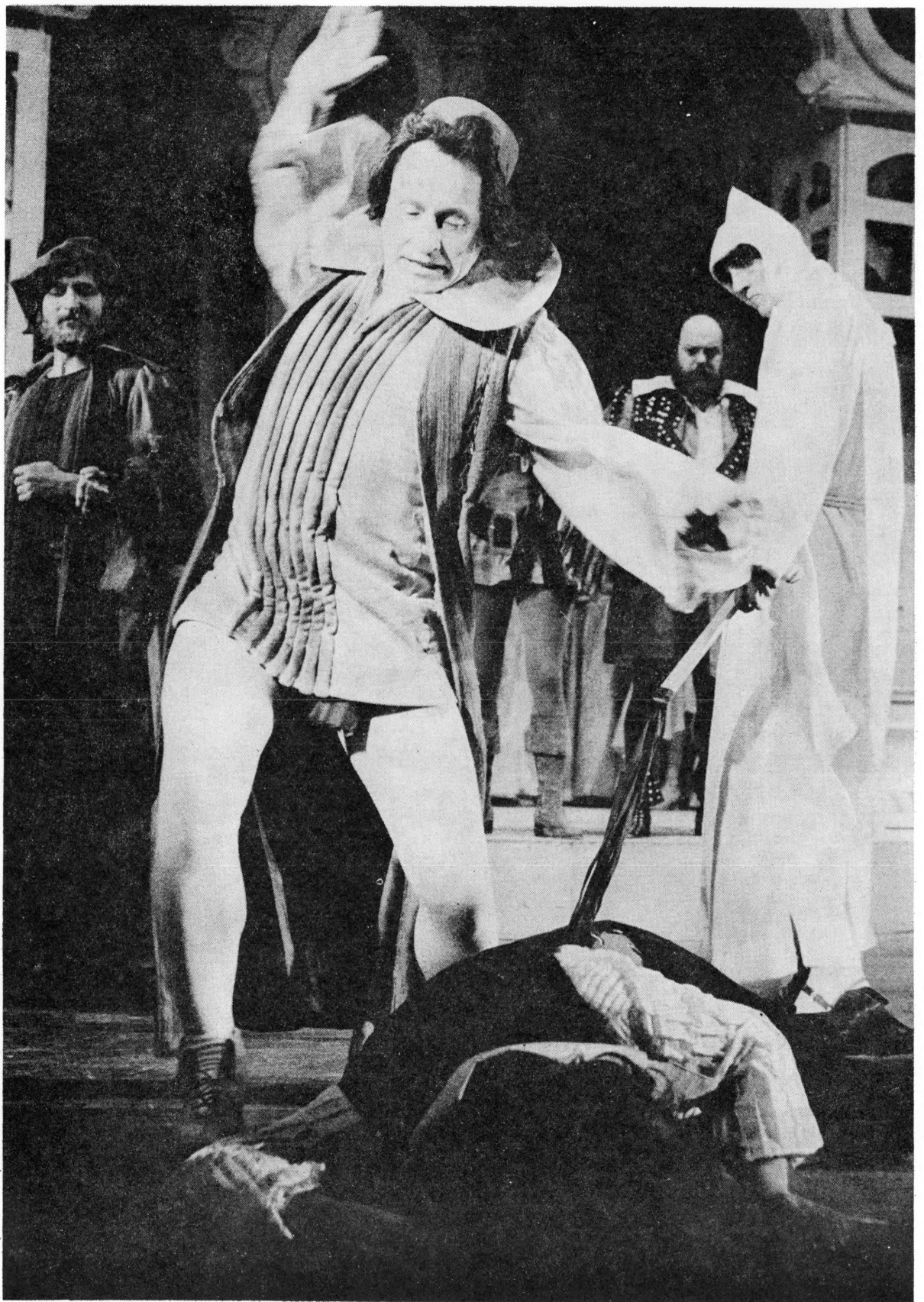
— Gledajte, nije lako biti glumac. Načini, kojima se vrednuje naš rad, strahovito se razlikuju, pobijaju jedan drugog, protivriječe jedan drugom. U krajnjoj liniji nema kriterija, a svi ih nameću. To tako traje dvadesetak godina. Pogriješi li netko, na to pravo ima ne samo drugi, nego i treći, četvrti..., koliko put stigne. I zato nije lako biti glumac.

Pokojni dr. Gavella man je, u svom uvodnom predavanju na Akademiji za kazališnu umjetnost, rekao da on od nas ne može napraviti glumce, da glumce od nas može napraviti samo

rad, da će se nakon deset godina vidjeti tko je glumac, a tko nije, a on nam u našoj želji i radu može pomoći. Kao što je svugdje imao pravo, i tu je imao!

— Od koje je važnosti za jednog glumca financijska strana, odnosno, koliko ona utječe na njegov rad u kazalištu?

— O novcima nešto znam samo onda kad ih nedostaje. A to nije baš rijetko. I čini mi se da što više zaradiš, sve više i trošiš. Nikada zapravo na kraj s tim novcima i cijenama. Mislim da sam zaradio više, kad tamo potroši se kao i ono prije, što je bilo manje. Dakle, izađe na isto, a ja sam radio više. I često se čuje u nas: »Nove cijene kruha, tramvajskih karata, benzi-

Držić-Jusić: »Dundo Maroje 72.«, uloga Ugo

Senker-Mujičić-Škrabe: »Novela od ... stranca«, uloga Boccaccio (na prethodnoj stranici)

na, plina...«. Rjeđe se čuje: »Više cijene...«. A sada je moda da se šuti i — plati.

Druga je stvar onda kad uzmemo novac kao mjerilo vrijednosti rada, što će reći i življenja. Znam nužnost toga, ali vidim i opasnost u tome.

— Koji vas je događaj u posljednje vrijeme najviše rastužio, a koji, pak, najviše razveselio?

— Što me rastužilo? Što i vas. Automobilski užas, otrcane fasade, zapušteni trgovi, tramvaj-ska gužva, gluposti s kojima se ljudi mire, festivali, brisanje teksta na televiziji, čekanje automobila u redu preko noći, bezobrazluci javnih službenika... A što me veseli? Što se usprkos stvarima koje vuku nazad, kreće naprijed. Veseli me čovjek za kojeg se može reći da je u stanju sve učiniti pazeći, jedino, da ne uvrijedi. Veseli me dobro u čovjeku i nastojanje da se tom dobru da mogućnost djelovanja. Veseli me rad koji ima smisla.

— Što smatrate svojim najvećim uspjehom?

— Nisam mjerio uspjehe, ali mi se čini najvećim i najljepšim onaj kad me netko razumije. To ne mora značiti da sam teško shvatljiv, niti da drugi teško shvaćaju. To znači da ističem potrebu slušanja, shvaćanja, razumijevanja. Toga nedostaje, a pomaže svakom. Ali, zato ne valja slušati svaku glupost i prenemaganje.

— Često gostujete i u tzv. provinciji. Volite li takva gostovanja, i što mislite o toj publici?

— Volim, dakako, gostovanja kazališta. Mislim da su, na žalost, isto tako kao i individualna-nepripremljena. Od scenografije, do plakata. Pripremaju se samo ugovori, koji sa sadržajem gostovanja nemaju nikakve veze.

— A volite li kad vas zovu na razne priredbe, kao Dudeka?

— Ne volim. Naše priredbe, također, nisu dobro organizirane. Pokušao sam sudjelovati i u priređivanju nekih od njih, ali to vrlo teško ide. Ljudi polovinu onoga što moliš naprave, i opet je onda polovično. A ja to ne volim. Ne podnosim.

— Kako gledate na monodrame, na taj, bar u posljednje vrijeme, vrlo popularan vid scen-skog izražavanja?

— Sviđa mi se mogućnost da jedan glumac izrazi i prezentira jedno raspoloženje, jedno stanje napisano u prvom licu. To zahtijeva veliku koncentraciju, jasan odnos prema napisanom i, konačno, rizičnost je velika, pa i uspjeh, ako nije neuspjeh, potpuniji je. Ali kad monodrama postane obrazac, onda mi se više ne sviđa. To znači da je iscrpila svoje sadržaje.

— Kakav ste kritičar prema sebi?

— Bojim se da, poput većine ljudi, nisam dovoljno samokritičan.

— Imate li mnogo prijatelja?

— Imam. Mislim da imam.

— Primete li mnogo pošte? Što vam najčešće pišu obožavatelji i da li rado odgovarate na takva pisma?

— Da, primam dosta pošte. Najčešće mole fotografije i potpis. Ja to ne šaljem. Neka me ljudi upamte po sjećanju i osjećaju. Fotografije služe za profanije svrhe.

Ima i lijepih pisama. Netko mi je poslao četverolisnu djetelinu. Mali Boris iz Bačke Palanke

mi piše: »Hvala ti što si pustio Jelena«. Primio sam prekrasno pismo Vilke Podgorske.

— Da li se često sjećate svojih teških životnih trenutaka? Kada vam je zapravo bilo najteže?

— Najteže mi je onda kad sam uvjeren i osvjedočen da sam u pravu, da moje mišljenje i prijedlozi znače boljitak, napredak za sve, a ne prihvaćaju ih, a meni nedostaje snage i vremena da sve objasnim, maknem zapreke i sve objelotvorim.

— Možete li se opredijeliti za jedan od ova tri medija: televizija, film, kazalište?

— Uopće ne volim kad se moram odlučivati za »više« ili »manje«. Volim glumiti — to je bitan dio mog življenja. Ako već moram odabrati jedan od ova tri medija, onda ću odabrati kazalište, i to zbog jedinstvene dinamične atmosfere, zbog mogućnosti egzistencijalne transformacije u ličnost, koja se iz predstave u predstavu u svojim djeljcima mijenja, zbog života koji se živi iza zavjesa i kulisa — zbog toga što volim, volim kazalište.

— Glumac, što ova riječ zapravo znači za vas?

— Riječ glumac za mene najčešće znači čitav spektar asocijacija. Biti glumac znači, moći, znati i morati pokazati ljudima kakvi su, i to na način koji omogućuje izbor: možete se identificirati s likom, ili ne morate. Možete se čak osjetiti uvrijeđenim, ako ste za to dovoljno zreli i velika ličnost. Omogućiti drugima doživljaj tumačenja nečijeg pristupa življenja na umjetnički i kreativan način, nije lako i bez napora, ali ispunjava zadovoljstvom.

— Na kraju, upitali smo popularnog Dudeka kakav je u privatnom životu?

— Kad me već pitate — rekao je — nastojat ću vam odgovoriti. Mislim da sam dobar čovjek. Možda zato, jer se intimno osjećam sretnim.